

Alhaiset säästöpuumäärät, PEFC-metsäsertifiointi ja monimuotoisuus Suomen metsissä

Timo Kuuluvainen, Henrik Lindberg, Ilkka Vanha-Majamaa, Petri Keto-Tokoi ja Pekka Punttila

Tiivistelmä

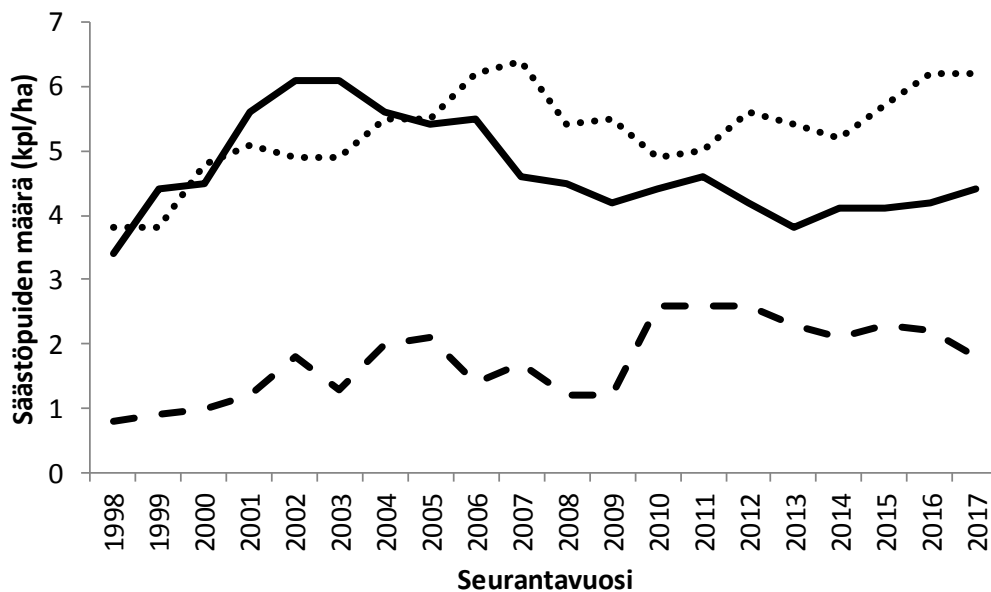
Tutkimuksessa tarkastellaan sertifiointin vaikutusta uudistushakkuiden yhteydessä jätettävien säästöpuiden määrään ja laatuun sekä lajiston monimuotoisuuteen. Ympäristöjärjestöjen ja kansalaisten kritiikki sekä erityisesti metsäteollisuuden asiakkaiden huoli intensiivisen metsätalouden ekologisesta kestävydestä johti 1990-luvulla eräisiin muutoksiin metsänkäsittelyssä sekä Suomessa että Ruotsissa. Tuolloin säästöpuiden jättäminen vakiintui keskeiseksi käytetyksi menetelmäksi monimuotoisuuden turvaamiseksi uudistushakkuiden yhteydessä, mutta vailla tutkimuksellista näyttöä alhaisen säästöpuumäärän kyvystä lieventää hakkuiden negatiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen. Suomessa PEFC-metsäsertifiointijärjestelmä on ollut käytössä noin 20 vuotta ja sen piiriin kuuluu 92 % talousmetsistä.

Kuluneen 20 vuoden aikana monimuotoisuuden kannalta olennaiset sertifiointikriteerit ovat pysyneet näennäisesti kutakuinkin samoina, kun taas niiden indikaattoreihin eli tavoitearvoihin on tehty ekologisesti merkittäviä heikennyksiä. PEFC-sertifiointin ensimmäisten 15 vuoden aikana uudistushakkuissa säästöpuiden minimimäärä oli vain 5 puuta hehtaarilla. Vasta vuonna 2016 voimaan tullessa, nyt käytössä olevassa standardissa minimimääräksi asetettiin 10 puuta hehtaarilla (kuva 1).

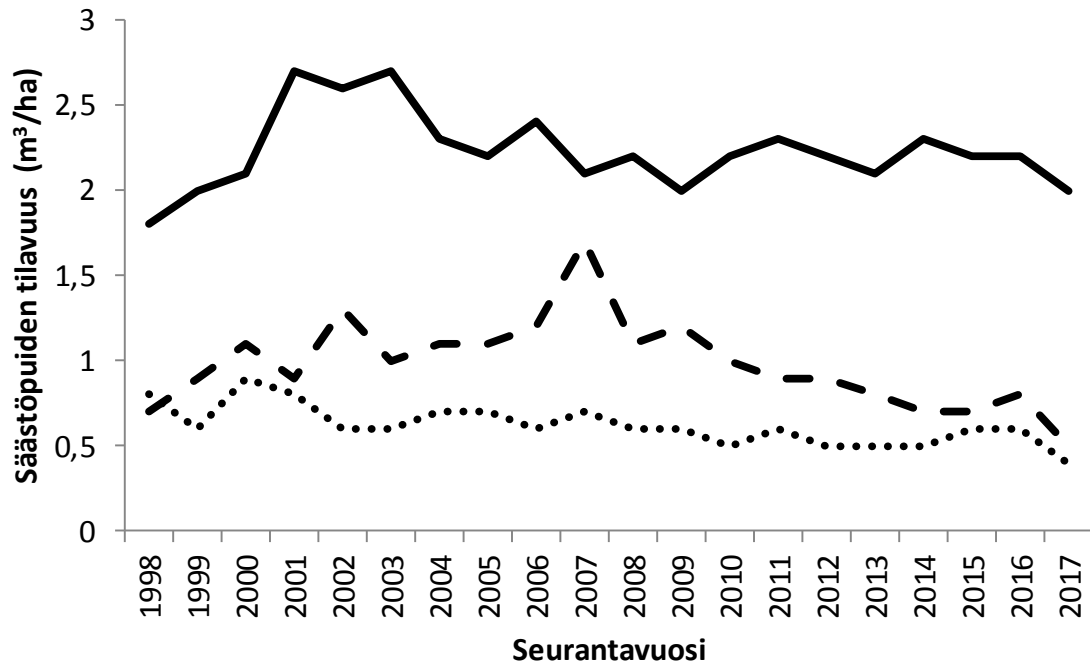
Kuvapari 1. Vasemmalla tyypillinen avohakkuu säästöpuineen heti käsittelyn jälkeen. Oikealla uudistunut avohakkuualue säästöpuineen. Kuvat: Erkki Oksanen/Luke.

PEFC-standardin ensimmäisessä päivityksessä säästöpuiden järeyden korostamisesta siirryttiin pieniläpimittaisiin säästöpuihin asettamalla puiden minimiläpimitaksi 10 cm. Ennen päivitystä järeäksi puuksi kirjattiin puut, joiden läpimitta oli yli 20 cm. Tästä muutoksesta seurasi säästöpuuston tilavuuden lasku, sillä läpimitaltaan 10 cm puista kertyvä säästöpuuston tilavuus on vain noin 15 % siitä, mitä kertyi 20 cm puista. Lisäksi PEFC-standardin eläviä säästöpuita koskevan kriteerin ekologista vaikuttavuutta on heikennetty ensimmäisen standardin jälkeisissä päivityksissä hyväksymällä kuolleet puut elävien säästöpuiden korvaajiksi (kuva 2), mikä on niin ikään voinut vähentää elävän säästöpuuston määrää. Kuolleille puille ei PEFC-standardissa ole omaa kriteeriä, vaikka kuolleen puun määrän väheneminen metsissä on merkittävin metsälajien ja -luontotyyppien taantumisen ja uhanalaistumisen syy ja tulevaisuuden uhkatekijä.

Kuva 2. Elävien säästöpuiden ja kuolleiden puiden määrä (kpl/ha) yksityismaiden avohakkuualoilla 1998–2017 talousmetsien luonnonhoidon laadun seurannan (Tapio ja Suomen metsäkeskus) mukaan. Yhtenäinen viiva: järeät, > 20 cm elävät säästöpuut; pisteviiva: pieniläpimittaiset, 10–20 cm elävät säästöpuut; katkoviiva: kuolleet puut (kuolleet pystypuut > 10 cm v. 2010 asti, kuolleet puut > 20 cm v. 2011 alkaen).

Vaikka PEFC-sertifiointistandardi velvoittaa jättämään säästöpuut metsiin pysyvästi, tutkimusten mukaan säästöpuita on uudistuskohteilta kuitenkin korjattu. Sertifiointistandardissa jää epäselväksi, voidaanko samat puut laskea seuraavissakin hakkuissa säästöpuiksi, vaikka ekologisen vaikuttavuuden varmistamiseksi jokaisella hakkuukierrolla tulisi jättää uudet säästöpuut, jotta elävien vanhojen puiden sekä lahoppuuston jatkumo säilyisi ja määrä kasvaisi. Tulosten perusteella elävien, järeiden säästöpuiden kappalemäärä on vähentynyt ja pieniläpimittaisien puiden määrä kasvanut sertifioinnin alkuaajoista, ja siksi elävän säästöpuuston kokonaistilavuus on pienentynyt ja lisäksi se on ollut jatkuvasti hyvin alhainen, yleensä alle 3 m³/ha (kuva 3). Samanaikaisesti monimuotoisuuden turvan tasoa ovat heikentäneet eräät muut keskeisiin kriteereihin tehdyt muutokset PEFC-standardin päivityksissä: PEFC-sertifioinnin turvaamien avainbiotooppien määrää on vähennetty 95 % ja kulotusta koskevan kriteerin vaatimustasoa on laskettu niin voimakkaasti, että nyt voimassa olevan PEFC-standardin vaatimien kulotuspinta-alojen taso on alle prosentti ensimmäisen standardin vaatimustasosta.

Kuva 3. Elävien säästöpuiden ja kuolleiden puiden tilavuus (m³/ha) yksityismaiden avohakkuualoilla 1998–2017 talousmetsien luonnonhoidon laadun seurannan (Tapio ja Suomen metsäkeskus) mukaan. Yhtenäinen viiva: järeät, > 20 cm elävät säästöpuut; pisteviiva: pieniläpimittaiset, 10–20 cm elävät säästöpuut; katkoviiva: kuolleet puut (kuolleet pystypuut > 10 cm v. 2010 asti, kuolleet puut > 20 cm v. 2011 alkaen).

Johtopäätökset

- Nykyiset säästöpuumäärät eivät ylläpidä vanhojen, elävien puiden jatkumoa eivätkä lahoppuujatkumoa, ja kaikkialla systemaattisesti samalla tavalla toteutettuna. säästöpuukäytäntö ei ota huomioon elinympäristöjen luontaista vaihtelua eikä turvaa uhanalaistunutta lajistoa.
- Säästöpuina jätetään läpimitaltaan liian pieniä puita; eläviä säästöpuita ei tulisi korvata kuolleilla puilla, vaan kaikki kuolleet puut tulisi aina säästää hakkuissa.
- Säästöpuukäytäntöä tulisi kehittää perustuen tieteelliseen tutkimukseen.

Koko artikkeli: [Low-level retention forestry, certification, and biodiversity: case Finland](#)